

VERGİDEN KAÇINMADAN VERGİ KAÇAKÇILIĞINA GEÇİŞ: VERGİ SİĞİNAĞI ÖRNEK OLAYI

RANSITION FROM TAX AVOIDANCE TO TAX EVASION: THE CASE OF THE TAX SHELTER

Güler Ferhan ÜNAL UYAR¹, Burçin TUTCU², Duygu DOĞAN³

1. Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, guleruyar@akdeniz.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-4394-934X>
2. Dr. Öğr. Üyesi, Akdeniz Üniversitesi, Korkuteli Meslek Yüksekokulu, Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Programı, burcin_coskun@hotmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-1427-0741>
3. Doktora Öğrenci, SMMM, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Ana Bilim Dalı, duygu.dogan@yahoo.com, <https://orcid.org/0000-0002-3442-9003>

Öz

Bu çalışmada, Amerika Birleşik Devletleri New York Güney Bölgesi Temyiz Mahkemesi'nde 21 Eylül 2016 tarihinde sonuçlanan "vergi sığınağı" konulu davadan yola çıkılarak hem vergiden kaçınma aracı hem de davanın konusu olan vergi sığınaklarının anlaşılması ve önlenmesi konusunda birtakım görüşlerin ortaya konması amaçlanmıştır. Dava dosyası, kamuya açık nitelikte olduğundan, avukatınca tarafımıza sağlanmıştır. Davada, yıllarca vergi ve hukuk danışmanlığı yapmış, işin ayrıntılarını bilen ve bu yıllar boyunca kendisine devletin üst kurumlarında çevre edinmiş olan davalının, "vergiden kaçınma" amacıyla geliştirdiği vergi sığınaklarının, amacını aşarak "vergi kaçırma"ya nasıl dönüştüğü, dava dosyası üzerinden anlatılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Vergi Sığınağı, Vergiden Kaçınma, Vergi Kaçakçılığı, Dava Dosyası.

Abstract

In this study, it is aimed to present some views on understanding and preventing both tax avoidance tool and tax shelter, which is the subject of the case, based on the case on "tax shelter", which was concluded on September 21, 2016 at the United States Court of Appeals for the Southern District of New York. Since the case file is a "public", it was provided to us by his lawyer. In the case, it has been tried to explain how the defendant who knows the intricacies of the job and has an environment in the high-level institutions of the state and has been tax and legal consultant and develops the shelters; how "tax avoidance" turned into "tax evasion" by exceed its purpose.

Keywords: Tax Shelter, Tax Avoidance, Tax Evasion, Case File.

Makale Türü Article Type
Araştırma Makalesi Research Article

Başvuru Tarihi Application Date
12.04.2023 04.12.2023

Yayına Kabul Tarihi Admission Date
30.05.2023 05.30.2023

DOI

<https://doi.org/10.30798/makuiibf.1281599>

EXTENDED SUMMARY

Research Problem

In the study, it is aimed to develop some suggestions for a clearer understanding of the concept of tax shelter and to prevent shelters by examining a case file that took place in the United States of America, which is one of the countries that OECD calls “tax haven”.

Research Questions

What is tax shelter? Is the tax shelter a tax avoidance tool or does it serve the purpose of tax evasion?

Literature Review

Some of the studies conducted in the literature regarding the concept of "tax shelter", which constitutes the basis of the study, are as follows: In the study by Graham and Tucker (2006) examined 44 cases of tax shelters proven by the government to illegally protect taxable income between 1975 and 2000 to investigate the magnitude of tax shelter activity and whether joining a shelter is related to corporate debt policy. In 29 of these 44 cases, the taxpayer sued either the judge or the United States to protect the tax treatment sought. The average annual deduction generated by the shelters in 44 cases was found to be very high and equal to about nine percent of the asset value. In the study by Romanov (2006), it is aimed to measure the reactions to two tax changes in Israel in a row and to follow the shape-shifting income through incorporation by high-income individuals, who convert their labor income into less taxed dividends, using a panel mostly consisting of VAT data. Here, as a means of tax shelter, a means of shifting income between personal and corporate tax bases by opening a new corporate business and transferring the business activity of the individual to it has been chosen. As a result of the analysis, it was revealed that the first tax change did not cause a significant reaction, but the second change caused about 4500 companies to be added to the sector suddenly. In the study by Burke and McCouch (2008), it is aimed to discuss the various challenges faced by the Treasury and the courts in dealing with tax shelters, which are contingent liabilities. To examine the role of Daugerdas and firm in creating and marketing contingent liability shelters, the study looks at the issue from the tax shelter industry perspective. The article sought to explain the underlying nature of the option transaction and the attempt to manipulate the partnership tax provisions, and advocated the retrospective application of Treasury regulations to close contingent tax shelters by analyzing the conflicting rationales of two recent judgments involving defective tax shelters. In the study conducted by Hanlon and Slemrod (2009), it was aimed to examine the reaction of stock prices to the news about “corporate tax aggressiveness”. For this purpose, 601 articles directly related to the subject were selected from 6293 articles related to tax shelter from January 1, 1990 to September 1, 2004, and multiple statistical techniques were applied to the sample. The results show that, on average, the stock price drops when there are reports of a company being included in tax havens. In terms of governance, provisions not related to consolidation of management appeared to be negatively related to market response. In the study carried out by Lisowski

(2010), it is aimed to develop a model for calculating the probability of a firm entering the tax shelter by using the “hidden tax haven” and “tax declaration” data of 9223 companies, of which approximately two thirds are audited by the Big Four, obtained from the Internal Revenue Service. The results revealed that the probability of tax protection was positively related to subsidiaries in tax havens, foreign sourced income, inconsistent book-tax transactions (differences), litigation losses, profitability and size, and negatively related to leverage. In the study conducted by Chyz (2013), it was aimed to investigate whether "managers with proven personal tax evasion tendency" are related to "firm-level tax shelter". Recent studies are reviewed to identify the existence of these managers and to examine the relationships between the presence of suspicious managers in the firm and tax evasion measures at the firm level. The results showed that the presence of questionable managers in the firm was positively correlated with their proxies for the corporate tax haven. In addition, years with suspicious managers in firms had significantly “higher tax savings” than years without suspicious managers. Unlike the studies above, our study aims to understand the concept of "tax shelter" by examining a case file and to try to determine whether it is a tax avoidance tool or a tax evasion tool.

Methodology

A case file was examined by using the "document review" technique, which is one of the qualitative research methods. The file, which is open to the public, has been given to us by the lawyer. Considering the size of the case, this study was evaluated only on the basis of the file, although the case had a repercussion in the newspapers.

Results and Conclusions

In the study, the concept of "tax shelter", which is often confused in the literature, is actually intertwined and one of the concepts is needed while defining the other, has been studied. Tax shelters are strategies or financial instruments pursued for the purpose of "tax avoidance" permitted by tax laws. Shelters are more easily realized in countries called tax havens. In the study, the fact that a person who has trained himself very well in the legal and accounting sense developed tax shelters for himself and his customers, earned millions of dollars in income over the years and did not pay any taxes, then the case was the subject of a lawsuit when the Internal Revenue Service became aware of the incident is addressed. In the case, it is seen that the tax shelter transactions initiated for tax avoidance deviated from this purpose and turned into tax evasion. Although it is understood that it is not possible to destroy the tax shelters based on the incident in the case and the damage it caused, some measures to be taken to reduce it can be listed as follows: More government disclosure, notification of shelters, increasing and changing the penalty for under-declaration of taxes, changing the law to disallow the use of tax benefits provided by the tax shelter, providing results to all parties to the transaction, reducing tax rates, vocational education, education on the necessity of tax.

1. GİRİŞ

Çoğunlukla “vergi cenneti” kavramı ile birbirine benzetilen, aslında yasal yollarla vergiden kaçınmak için geliştirilen bir finansal araç olarak tanımlanan “vergi sığınağı” kavramı, çalışmamızın konusunu oluşturmaktadır.

Vergi sığınakları, her ne kadar ülkelerin kanunlarının izin verdiği ölçüde vergi vermemek ya da az vergi vermek anlamına gelen “vergiden kaçınma” eylemi için ortaya çıkmış olsa da, zaman zaman yasaların izin vermediği şekilde vergi vermemek ya da az vergi vermek anlamına gelen “vergi kaçırma” eylemine dönüşebilmektedir.

Çalışmamızda, ortaya çıkış şekli vergiden kaçınmak olan vergi sığınaklarının nasıl vergi kaçırmaya dönüştüğü, Amerika Birleşik Devletleri New York Güney Bölgesi Temyiz Mahkemesi’nde görülmüş olan bir dava dosyasıyla ele alınmak suretiyle açıklanmaya çalışılacaktır.

Dava dosyası, kamuya açık nitelikte bir dava olması dolayısıyla, davanın avukatlarından biri aracılığıyla tarafımıza ulaştırılmıştır. Her ne kadar dava, olayın niteliği ve kaçırılan verginin büyüklüğü yönünden kitle iletişim araçları olan gazetelerde yankı bulmuş olsa da, konunun dağılmaması açısından yalnızca dava dosyası üzerinden hareket edilecektir.

Çalışmada, öncelikle vergi sığınağının kavramsal çerçevesinden bahsedilecek, sonrasında konuyla ilgili daha önceden yapılmış literatür araştırmalarına değinilecek, daha sonra dava dosyasının içeriği hakkında bilgi verildikten sonra, dosyanın vergi sığınağı, vergiden kaçınma ve vergi kaçırma kavramlarıyla değerlendirmesi yapılacaktır.

2. VERGİ SİĞINAĞI KAVRAMI: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Vergi Sığınağının Tanımı

Çalışmanın konusunu oluşturan “vergi sığınağı” kavramını tanımlamadan önce, bu kavramla sıklıkla karıştırılan, aslında anlam olarak farklı olan, ancak birbirini tamamlayan “vergi kaçakçılığı”, “vergiden kaçınma” ve “vergi cenneti” kavramlarının tanımlanmasında yarar görülmektedir. Bu dört kavram, hem ulusal hem de uluslararası literatürde, birbiriyle iç içe geçmiş şekilde yer almaktadır.

Öncelikle “vergi kaçakçılığı” kavramı, Vergi Usul Kanunu (VUK)’ nun 344. maddesinde (değiştirilmeden önceki şekliyle) “mükellef veya sorumlu tarafından kasten vergi zıyana sebebiyet vermek” şeklinde tanımlanırken; bir başka çalışmada ise, “vergi yükümlüsünün yasal vergi yükümlülüğünden kurtulmak için yasalara karşı hileli ve aldatıcı çabalara başvurusu” (Herber, 1979) şeklinde tanımlanmaktadır. Vergi kaçakçılığı ile ilgili yapılan bu tanımlar incelendiğinde ortaya çıkan genel ifade, vergi ödeme konusunda vergi yükümlüsü olan mükelleflerin bu yükümlülüklerini yerine getirmemek için kasıtlı şekilde, yasal olmayan yollara başvurarak devletin vergi zıyana uğramasına sebep olmasıdır.

Bunun yanında, vergi mükellefleri zaman zaman yasaların izin verdiği ölçüde, vergi ödeme yükümlülüklerinden kurtulabilmektedirler. Bu yöntemlerin genel adının “vergiden kaçınma” olduğu bilinmektedir. Vergiden kaçınma kavramı, vergiyi doğuran olayın oluşmaması koşuluyla vergi borcundan kurtulmak, olarak tanımlanabilmektedir (Pehlivan, 2016). Vergiden kaçınma kavramı bir suç olarak görülmemekte, burada yasal yollarla vergi borcunun ortaya çıkması önlenmekte ve mükellefler bu durumda herhangi bir cezai yaptırım ile karşı karşıya kalmamaktadırlar.

“Vergi cenneti” kavramı, kurumlar ve gelir vergisi oranlarının yabancı firma veya bireylerin yurt içinde vergi yükümlülüğünden korunmak için paravan şirketler kuracağı kadar düşük olduğu bir eyalet veya bölge (Bennedsen ve Zeume, 2018) olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca çok düşük vergi oranlarına ve diğer vergi özelliklerine sahip olarak yabancı yatırımcılara hitap edecek şekilde düzenlenen yerler (Öztürk ve Ülker, 2016) olarak da ifade edilmektedir. Wilson (2014), yabancı yatırımcılara düşük ya da sıfır vergi oranı ile çekici politikalar sağlayan ülkeler olarak tanımlamakta; buna ek olarak Tobin ve Walsh (2013) ise, vergi cenneti ülkelerin net/ortak bir tanımının olmadığını, ancak bu ülkelerde “verginin olmadığı ya da yalnızca temel vergilerin olduğu, şeffaflık konusunda eksikliğin olduğu, OECD üyesi ülkelerin vergi idareleriyle bilgi alışverişinden kaçındığı ve vergiden kaçınılan faaliyetlerin önemli büyüklükte olduğu” şeklinde ortak 4 temel göstergesinin olduğunu belirtmektedir. Bu tanımlardan hareketle vergi cenneti kavramı, bir finansal aracı ya da amacı değil, bir ülke ya da bölgeyi ifade etmektedir.

“Vergi sığınağı” kavramı ise, “vergiden kaçınma” amacıyla gerçekleştirilen stratejiler, olarak literatüre 20.yy.ın ikinci yarısında girmeye başlamıştır. Ancak kavrama ilişkin tek bir tanıma ulaşmak mümkün olmamakla birlikte, ABD Hazine ve Maliye Bakanlığı, 1999 yılında hazırladığı “The Problem of Corporate Tax Shelters Discussions, Analysis and Legislative Proposals” isimli raporunda, “ekonomik bir zarara ve riske maruz kalmadan vergi kaybı yaratan işlemler” olarak tanım yapmaktadır.

Kısacası, vergiden kaçınma, yasal yollara başvurarak daha az vergi vermek ya da hiç vergi vermemek; vergi kaçırma, yasal olmayan yollara başvurarak daha az vergi vermek ya da hiç vergi vermemek; vergi cenneti, vergilerin olmadığı ya da düşük olduğu ülke/bölge ve son olarak vergi sığınağı ise bir çeşit vergiden kaçınma amaçlı finansal araç, olarak tanımlanabilmektedir.

Her ne kadar vergiden kaçınma amacıyla ortaya çıkarılmış olsa da, vergi sığınakları zaman zaman amacını aşarak vergi kaçırmaya sebebiyet verebilmektedir. Çalışmanın dosya inceleme kısmında, tamamen yasal olarak başlayan vergi sığınaklarının gelişiminin ve kullanımının, yasa dışı olan vergi kaçırma eylemine dönüşümü incelenecektir.

2.2. Sığınakların Gelişmesi, Özellikleri ve Türleri

Vergi sığınaklarının geliştirilmesinin nedenleri arasında, “vergilerin yüksek olması nedeniyle vergiden kaçınılmak istenmesi”, “ülkede vergi denetiminin etkin olmaması”, “vergisel işlemlerin karmaşık olması ve ince detaylar içermesi” ve “personelin ya da işletmenin bilinç düzeyi” gösterilmektedir. Bu nedenlerle geliştirilen vergi sığınaklarının hızlı bir şekilde yaygınlaşmaya

başlamasının, ABD Hazine ve Maliye Bakanlığı'nın 1999 yılındaki raporunda, aşağıdaki nedenlerle endişeye neden olduğu belirtilmiştir:

- **Kısa dönemde gelir kaybına neden olması:** Vergi sığınakları, vergi matrahını azaltmakta ve diğer vergi mükellefleri üzerindeki vergi yükünü artırmaktadır.
- **Vergi sistemine saygısızlık sayılması:** Vergi sığınakları, hem vergi sığınağı pazarına katılan hem de adaletsizlik olarak yorumlayan insanlar tarafından vergi sistemine saygısızlık, şeklinde algılanmaktadır.
- **Sığınakların karmaşa yaratması:** Parça parça yapılan yasama çözümleri, sistemi karmaşıklaştırmakta, hukukun üstünlüğünü sorgulamaktadır.
- **Kaynakların ekonomik olmayan kullanımı:** Hem özel sektörün hem devletin kaynakları, vergi sığınağı nedeniyle boşa harcanmaktadır.

Adı geçen rapora göre, vergi sığınakları, yarattığı endişeye rağmen kullanılmaya devam edilmiş ve ortak özellikleri şu başlıklar altında toplanmıştır:

- Ekonomik içerik eksikliği (“Economic substance rule” ifadesinin çevirisidir. Amerika Birleşik Devletleri vergi hukukunda, herhangi bir vergi avantajına hak kazanabilmek için bir işlemin hem vergi yükümlülüğünün azaltılması dışında önemli bir amaca, hem de vergi etkisi dışında ekonomik bir etkiye sahip olması gerektiğini belirten bir doktrindir.)
- Tutarsız finansal muhasebe ve vergi işlemlerinin varlığı
- Vergiden muaf tarafların varlığı
- Vergisel işlemlerin karmaşık olması
- Pazarlama faaliyetlerinin etkinliği
- Gizlilik içermesi
- Yeni yatırımların varlığı
- Risk azaltma düzenlemeleri
- Şarta bağlı/iade edilebilir ücretler ve iptaller ya da sigorta düzenlemelerinin varlığı
- Yüksek işlem maliyetlerinin oluşu.

OECD'nin 2008 yılında yayınladığı “Report On Abuse of Charities For Money Laundering and Tax Evasion” isimli raporunda ise, “vergi sığınağı türleri, vergi cenneti ülkeler ve kara paranın aklanması” konusu tek bir raporda toplanmış ve ülkelere göre değişik vergi sığınağı türleri görülmüştür. Buna göre, rapordaki bilgilerden sadece vergi sığınaklarını ilgilendiren kısımlar diğerlerinden ayrılarak seçilmiştir. Bazı ülkelerin kullandığı vergi sığınakları (Kanada ve Amerika gibi), birbiriyle işlem yapmaları da göz önünde bulundurulduğunda, aynı sığınak türlerinden oluşmuştur. Bu açıklamalar ışığında, vergi sığınağı türleri (ülkelerin başvurduğu uygulamalar) şu şekilde olmaktadır:

- Vergi avantajları nedeniyle, kamu yararı gözetmeyen kârlı faaliyetlerde bulunan bazı kurumların, dernek ve hayır kurumu gibi faaliyet göstermeleri,

- Bazı kuruluşların, faaliyet türleri değiştiği için tüzüklerinde belirtilen hususları yerine getirmemeleri ve hiç faaliyette bulunmamış veya ana sözleşmelerinde belirtilen faaliyetleri hiç yapmamış olmaları,
- KDV'den muaf olarak birçok kuruluşun aslında vergilendirilmiş faaliyetler gerçekleştirmesi,
- Maaşlı çalışanların, kurumun gönüllü çalışanları olarak gösterilmesi ve bu şekilde işveren olarak Sosyal Güvenlik Sistemine yapılan yardım ve katkıların ödenmesinden kaçınılması,
- Vergi kaçırma planının bir parçası olarak bağış yapılması,
- Gerçek ücret ve ücretleri gizleyen harcamalar için büyük geri ödemeler yapılması (kanunda belirlenen kar dağıtma veya çalışanlara ve işbirlikçilere belirli bir miktarı aşan ödemeler yapma amacı)
- Devlet tahvilleri
- Ortaklıklar arası transfer fiyatlandırma
- Emeklilik hesapları
- Paravan şirketler aracılığıyla gelirin aktarılması
- Gayrimenkul yatırımları

Son beş tanesi, doğrudan ABD'de gerçekleştirilen vergi sığınaklarına örnek olmuştur. Bunun yanında ülkelerin hepsinin ortak gerçekleştirdiği sığınak türü “bağışlar” la ilgili olmuştur.

Vergi sığınakları, yasal yollarla firmalar açısından avantajlı bir vergilendirme yaratmış olsa da, amacının dışına çıkarak ülkelerde vergi zıyanına sebep olması nedeni ile her defasında dava konusu olmuştur.

3. LİTERATÜR ÇALIŞMASI

Her ne kadar “vergiden kaçınma”, “vergi kaçırma” ve “vergi cennetleri” ile ilgili literatürde sayısız çalışma olsa da, çalışmamızın temelini oluşturan “vergi sığınağı” kavramıyla ilgili olarak az sayıda çalışma bulunmaktadır.

Graham ve Tucker (2006) tarafından yapılan çalışmada, vergi sığınağı faaliyetinin büyüklüğünü ve bir sığınağa katılmanın kurumsal borç politikasıyla ilgili olup olmadığını araştırmak için 1975-2000 yılları arasında, vergiye tabi geliri yasa dışı şekilde koruduğu hükümet tarafından kanıtlanan 44 vergi sığınağı vakasının incelenmesi üzerine çalışılmıştır. Bu 44 davanın 29' unda vergi mükellefi, aranan vergi muamelesini korumak amacıyla ya yargıcın ya da Amerika Birleşik Devletleri'nin aleyhine dava açmıştır. 44 vakadaki sığınaklar tarafından üretilen ortalama yıllık kesintinin çok yüksek meblağlarda olduğu ve varlık değerinin yaklaşık yüzde dokuzuna eşit olduğu görülmüştür. Bu kesintiler, karşılaştırılabilir şirketler için faiz kesintilerinin üç katından fazla olmuştur. İncelenen firmalar, vergiden muafiyet yaptıklarında daha az borç kullanmışlardır.

Romanov (2006) tarafından yapılan çalışmada, İsrail'de arka arkaya iki ayrı vergi değişikliğine verilen tepkilerin ölçülmesi ve çoğunlukla KDV verilerinden oluşan bir panel kullanılarak, emek

gelirlerini daha az vergilendirilen temettülere dönüştüren, yüksek gelirli bireyler tarafından şirketleşme yoluyla şekil değiştiren gelirin takip edilmesi amaçlanmıştır. Burada, vergi sığınağı aracı olarak, yeni bir kurumsal işletme açmak ve bireyin ticari faaliyetini ona devretmek yoluyla gelirin, kişisel ve kurumlar vergisi matrahları arasında kaydırılması aracı seçilmiştir. Analiz sonucunda, ilk vergi değişikliğinin önemli bir tepkiye neden olmadığı, ancak ikinci değişikliğin, çoğunluğu profesyonel iş faaliyetlerinde ve sağlık hizmetlerinde olmak üzere yaklaşık 4500 şirketin aniden sektöre eklenmesine neden olduğu ortaya çıkmıştır.

Burke ve McCouch (2008) tarafından yapılan çalışmada, koşullu yükümlülük olan vergi sığınakları ile uğraşma konusunda Hazine ve mahkemelerin karşılaştığı çeşitli zorlukların tartışılması amaçlanmıştır. Çalışma, Daugerdas ve firmasının şarta bağlı sorumluluk sığınakları yaratma ve pazarlamadaki rolünü incelemek için, konuyu vergi sığınağı perspektifinden ele almıştır. Makale, opsiyon işleminin temel yapısını ve ortaklık vergi hükümlerini manipüle etme girişimini açıklamaya çalışmış ve kusurlu vergi sığınaklarını içeren iki yeni yargı kararının çelişen gerekçelerini analiz etmiştir. Bunun sonucunda şarta bağlı vergi sığınaklarını kapatmak için geriye dönük olarak Hazine düzenlemelerinin uygulanmasını savunmuştur.

Hanlon ve Slemrod (2009) tarafından yapılan çalışmada, “kurumlar vergisi agresifliği” ile ilgili haberlere hisse senedi fiyatlarının verdiği tepkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla, 1 Ocak 1990’ dan başlayıp 1 Eylül 2004’ e kadar vergi sığınağı ile ilgili ortaya konan 6293 makaleden, doğrudan konu ile ilgili olan 601 makale örnek olarak seçilmiş ve örneğe çoklu istatistiksel teknikler uygulanmıştır. Sonuçlarda ortalama olarak, bir şirketin vergi sığınaklarına dâhil olduğuna dair haberler söz konusu olduğunda, hisse senedi fiyatının düştüğü görülmüştür. Reaksiyondaki enine kesitsel varyasyon için bazı sınırlı kanıtlar bulunmuştur. Örneğin, perakende sektöründeki firmalar için tepki daha olumsuz olmuş, bu da tepkinin bir kısmının tüketici/vergi mükellefi tepkisi olabileceğini düşündürmüştür. Buna ek olarak, firmanın nakit efektif vergi oranı baz alındığında, genellikle daha az vergi agresifi olduğu düşünülen firmalar için tepki, daha az olumsuz olmuştur. Bu, bir firmanın vergileri düşürmeye çalıştığına dair kanıtlara piyasanın olumlu tepki vermesiyle tutarlı olarak yorumlanmıştır. Yönetişim açısından ise, yönetimin sağlamalaştırılmasıyla ilgili olmayan hükümlerin, piyasa tepkisiyle negatif ilişkili olduğu ortaya çıkmıştır.

Lisowski (2010) tarafından yapılan çalışmada, İç Gelir Servisi'nden elde edilen ve yaklaşık üçte ikisinin Big Four tarafından denetlendiği 9223 firmanın “gizli vergi sığınağı” ve “vergi beyannamesi” verileri kullanılarak bir firmanın vergi sığınağına girme olasılığının hesaplanabilmesi için model geliştirilmesi amaçlanmıştır. Sonuçlar, vergiden korunma olasılığının, vergi cennetlerinde bulunan iştirakler, yabancı kaynaklı gelir, tutarsız defter-vergi işlemleri (farkları), dava kayıpları, karlılık ve büyüklük ile pozitif yönde ve kaldıraçla negatif yönde ilişkili olduğunu ortaya çıkarmıştır. Tamamlayıcı testler, toplam defter-vergi farklarının ve koşullu vergi yükümlülüğü karşılığının, vergi sığınağı

kullanımıyla önemli ölçüde ilişkili olduğunu; isteğe bağlı kalıcı defter-vergi farklarının ise ilişkili olmadığını göstermiştir.

Chyz (2013) tarafından yapılan çalışmada, “kişisel vergi kaçakçılığı eğilimi kanıtlanan yöneticiler”in (şüpheli sınıfına girmiş) “firma düzeyinde vergi sığınağı”yla ilişkili olup olmadığının araştırılması amaçlanmıştır. Bu yöneticilerin var olduğunu tespit etmek ve şüpheli yöneticilerin firmadaki varlığı ile firma düzeyinde vergi kaçırma önlemleri arasındaki ilişkileri incelemek için son dönemde yapılan çalışmalar incelenmiştir. Sonuçlar, şüpheli yöneticilerin firmadaki varlığının, kurumlar vergisi sığınağı için vekilleriyle (vekâleten yerine bırakılan kişi) olumlu bir şekilde ilişkili olduğunu göstermiştir. Ek olarak, firmalarda şüpheli yöneticilerin olduğu yıllar, şüpheli yöneticilerin olmadığı yıllara göre önemli ölçüde “daha yüksek vergi tasarrufuna sahip” çıkmıştır. Ayrıca, şüpheli yöneticilerin firmadaki varlığının firma değeri üzerindeki etkileri de araştırılmış ve vergi sığınağındaki artışların, şüpheli yöneticilere sahip olmayan firmalar tarafından yapılan benzer artışlara kıyasla, şüpheli yöneticilere sahip firmalar için aşamalı olarak daha etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Incardona vd. (2014) tarafından yapılan çalışmada, Arthur Andersen’in 2002’deki çöküşünden kısa bir süre sonra patlak veren vergi sığınağı tartışmalarının nasıl başladığı ve nasıl sona erdiği ile ilgili kronolojik özet sunulması amaçlanmıştır. Bu amaçla, 2003-2005 yılları arasındaki vergi sığınağı ile ilgili çıkan haberlerdeki gelişmeler kullanılmış ve borsanın verdiği tepkilerle birlikte soruşturmaya tabi olan 4 büyük denetim firması üzerindeki etkiler araştırılmıştır. Sonuç olarak, tüm müşterilerin piyasa tepkilerinin olumsuz olduğu ortaya çıkmış, KPMG suç işlediğini alenen kabul etmiş, onun müşterilerinin getirileri ise negatif olmuştur. EY ise, küçük ve orta ölçekli firma müşterileri için olumsuz getiriler olduğunu açıklamıştır.

Nesbitt vd. (2022) tarafından yapılan çalışmada, “LuxLeaks” olarak da bilinen Lüksemburg ile çok uluslu şirketler arasında sızdırılan 577 gizli vergi kararının 134 tanesi örneklem olarak alınmış ve bu sızdırmaya karşı borsanın tepkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Önceki araştırmalarda belgelenen vergi sığınağı haberlerine piyasanın olumsuz tepkileri olduğu bilgisinin ortaya konmasının aksine, yatırımcıların bu sızıntılara olumlu tepki verdiği görülmüştür. Bu tepkiler, özellikle ABD firmaları arasında yaygınlaşmıştır. Ayrıca, “anormal getiriler” ile “firmaların vergi belirsizliğindeki azalma” arasında pozitif bir ilişki ortaya çıkmıştır. Diğer firma özelliklerine bakıldığında da ABD firmaları arasında yatırımcıların tepkisinin, vergiden kaçınmaya aşırı yatırım yapanlara göre daha zayıf olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. ABD dışındaki piyasa tepkisi, yönetişimin kalitesiyle ilgili endişeler nedeniyle susturulmuştur. Özetle sonuçlar, yatırımcıların vergi sığınağı haberlerine tepkisinin, firmaların vergi belirsizliğini yeniden değerlendirmelerine bağlı olduğunu göstermiştir.

Literatürdeki çalışmalara bakıldığında, daha önce literatüre giren çalışmaların incelendiği ve tartışıldığı (Hanlon ve Slemrod; Burke ve McCouch; Chyz); diğer vakalara bakılarak ABD’deki vergi kaybının büyüklüğünün hesaplandığı (Graham ve Tucker); elde edilen vakalar üzerinde nicel veri analizi

(panel, korelasyon vb.) uygulamaları üzerinde yoğunlaştığı (Lisowski; Romanov; Nesbitt vd.; Incardona vd.) görülmüştür.

Çalışmamızda ise, Amerika Birleşik Devletleri New York Güney Bölgesi Temyiz Mahkemesi'nde, 22 Ekim 2015 tarihli duruşması olan ve 21 Eylül 2016 tarihinde sonuçlanan bir “vergi sığınağı” davasının incelenmesi, dava dosyası üzerinden vergi sığınağı kavramının anlaşılması ve vergiden kaçınma amacıyla ortaya çıkan bu sığınakların vergi kaçırmaya dönüşme şekli ve bu uygulamaların önlenmesi için öneriler sunulması amaçlanmıştır. Dava, büyüklüğü ve önemine binaen, her ne kadar gazete manşetlerinde yerini almış olsa da, çalışmanın içeriği hakkındaki bilgiler ve sonuçlarının ortaya konması, yalnızca dava dosyası üzerinden gerçekleştirilmiştir.

4. DAVA DOSYASININ İNCELENMESİ

4.1. Davalı Hakkında Ön Bilgi

Paul M. Daugerdas (davalı), Ağustos 1994' e kadar Arthur Andersen'de Mali Müşavir (CPA) ve vergi danışmanı olarak çalışmış, 1994' ün sonundan 1998' e kadar hukuk firması Altheimer & Gray' de (A&G) ve 1999' dan Nisan 2004' e kadar hukuk firması Jenkins & Gilchrist'in (J&G) Chicago ofisinde kariyerini sürdürmüştü. Daugerdas, kariyeri boyunca varlıklı müşteriler için “Short Sale Sığınağı, Short Option Sığınağı, Swap Sığınağı, and HOMER Sığınağı” olarak adlandırılan çeşitli vergi indirim stratejileri geliştirmişti. Daugerdas' ın patronlarının yanı sıra, bu teşebbüste iki başka kuruluşun önemli katılımı olmuştu: Muhasebe firması BDO Seidman (BDO) ve J&G.

BDO Firması, müşterilerini J&G'ye yönlendirmiş ve sığınakların ve yatırım bankası Deutsche Bank Alex Brown (DB)' in satılması konusunda ve özellikle sığınakların tasarımında J&G' ye yardımcı olmuş, müşterilerle bilgilendirme toplantıları yapmış ve sığınakları oluşturan işlemleri de hayata geçirmişti.

4.2. Vaka ve İncelenmesi

Bu kısımda, öncelikle vakanın mahkeme dosyasında açıklanan şekli hikayeleştirilerek anlatılacak; sonrasında ise vergi sığınağı kavramı, bu hikayeden hareketle “vergiden kaçınmak” ve “vergi kaçırmak” eylemleri ile beraber irdelenecektir.

Vakaya geçmeden önce bazı kavramların açıklamalarının yapılmasında yarar görülmektedir:

- “Sığınak” ifadesi “shelter” kelimesinin karşılığı olarak, “vergi sığınağı” ifadesi de, “tax shelter”in karşılığı olarak çevrilmekte; sığınakların isimleri ise “Short Sale, Short Option, Swap ve HOMER” olarak, orijinal ifadeleriyle kullanılmaktadır.
- IRS, “Internal Revenue Service”, yani “İç Gelir Servisi” anlamına gelmekte, Hazine ve Maliye Bakanlığı'na bağlı çalışmakta ve Türkiye'deki “Gelir İdaresi Başkanlığı'na karşılık gelmektedir.
- “USC” kavramı, “United States Code”, yani Amerika Birleşik Devletleri Kanunu anlamına gelmektedir. Ayrıca, “18 USC 371, Suç işlemek veya Amerika Birleşik

Devletleri'ni dolandırmak için komplo kurmak”; “26 USC 7201, Vergiden kaçınma veya vergiden kaçınma girişi”; “18 USC 1343, Fiber, radyo veya televizyon yoluyla dolandırıcılık”; “18 USC 2, İlkeler”; “26 USC 7212, İç gelir yasalarının yönetimine müdahale etme girişimleri”; “18 USC 1341, Hile ve dolandırıcılık” ve “18 USC 1342, Hayali isim veya adres” başlıklı kanun maddeleri olarak ifade edilmektedir.

- Jüri Sistemi, Anglo-Sakson Hukuk Sisteminde uygulanmakta olan, adalete yurttaşların doğrudan katılmasını ve oy kullanmasını sağlayan yargılama biçimi, olarak bilinmektedir. Kavramın kökeni olan “jury”, “yeminli” anlamına gelmektedir. Jürinin amacı, halkın düşüncesini yargıya yansıtmaktır. Genellikle ceza yargılamasında uygulanmakta olup, eğer jüri üyeleri sanığı suçsuz bulursa yargılama sona ermekte, sanık suçlu bulunursa verilecek cezayı yargıç belirlemektedir.
- Muhasebe Kuralları, “Accounting Rules” in çevirisidir ve muhasebe sürecinin doğru olarak işlemesi için yapılması gerekli işlemleri açıklamaktadır.

4.2.1. Vaka

Daugerdas sığınakları, 1990' ların başında Arthur Andersen' de ortak olduğu zamandan başlayarak tasarlamış ve satmaya başlamıştı. İlk olarak Short Sale sığınağını geliştirmişti. Bu sığınak, ABD hazine bonolarının açığa satışı ile başlayarak bir limited ve ABD’de ortaklara sınırlı sorumluluk sağlayan şirket türü olan bir S şirketi arasındaki transferler aracılığıyla zarar etmeyi planlayan bir sığınaktı.

Sığınakların temelindeki işlemler zamanla değişse de, pazarlama ve uygulamalarını çevreleyen işlemler çok az değişmişti. 1999' da Daugerdas ve diğer J&G avukatları, hazırlanan bir mevzuatın Short Sale sığınağını etkisiz kılacağından endişe duyduklarından, bunun yerine Short Option sığınağını geliştirdiler. Bu sığınak, hazine bonolarının açığa satışı yerine, “dijital para birimi” seçeneğinin satışı yoluyla kayıplar yaratacaktı, ancak bunun dışında Short Sale sığınağına benziyordu. Başka bir ifadeyle, Short Option sığınağında bir vergi mükellefi, bir bankaya menkul kıymetler (veya döviz) alım opsiyonu satacak ve aynı anda bankadan önemli ölçüde opsiyon satın alacaktı. Satın alınan (uzun) opsiyonun maliyeti, satılan (kısa) opsiyon için alınan primden biraz daha yüksek olacaktı. Mükellef, daha sonra uzun opsiyonu ve kısa opsiyondan doğan yükümlülüğü (borcu) faiz karşılığında borçlanacak ve borçlanmaya katkı yapacaktı. Kısa opsiyonun sona ermesinden önce veya sonra ortaklık payının satışı üzerine, vergi mükellefi bir sermaye kaybı bildirmiş olacaktı.

2000 yılının Ağustos ayında, IRS, Short Sale ve Short Option sığınağı gibi işlemlerin artık J&G' nin müşterileri için aradığı avantajlı vergi muamelesini sağlamayacağını duyurdu. Bu iki sığınağı değiştirmek için Daugerdas ve meslektaşları, dijital para birimi seçeneğini bir takas işlemiyle değiştiren Swap sığınağını geliştirdiler. Daugerdas, Swap sığınağını geliştirdiği tarihlerle aynı zamanda, HOMER sığınağını geliştirmek ve uygulamak için de çalıştı. Sadece 2001 yılında en az 36 varlıklı müşteriye

satılan ve 400.000.000 \$ hileli vergi kaybına neden olan HOMER sığınağının altında yatan işlemlerin yapısı, diğer sığınakların yapılarından daha karmaşıktı.

Tüm vergi sığınaklarının pazarlanmasının önemli bir parçası olarak, Daugerdas ve meslektaşları, sığınakları satın alan müşterilere “olasılıktan fazlasını içeren” görüş mektupları yayınlamıştı. Bu tür mektuplar, “mevcut ABD federal gelir vergisi yasasına göre, sığınakları oluşturan işlemlerin yasal olduğundan ve müşteriler tarafından istenen etkiye sahip olacağından” bahsetmekteydi.

IRS' nin durumu fark ederek, sığınaklar tarafından oluşturulan kayıpların, müşterinin vergi yükümlülüğünü azaltmasına izin vermemesi durumunda, müşterilerini mektuplar aracılığıyla IRS' nin mali ceza uygulamasına karşı koruyacaklardı. Daugerdas için çalışan avukatlar bu mektupları hazırladı ve Daugerdas genellikle onları gözden geçirip imzaladı. Mektuplar, müşterilerin sığınakların altındaki belirli işlemler hakkında bilgi sahibi olduklarını ve müşterilerin sığınağa vergi dışı ticari nedenlerle girdiğini belirtiyordu. Birden fazla müşteri, Daugerdas' a veya ortaklarına hiçbir zaman bilgi beyanında bulunmadıklarını ve her halükarda bu beyanların yanlış olduğunu, çünkü müşterilerin temeldeki işlemler hakkında çok az şey bildiğini veya hiçbir şey bilmediğini ve sığınaklara yalnızca vergi yükümlülüklerini azaltmak için girdiklerini ifade etmişti. Daugerdas ve meslektaşları, işlemleri kârlılıklarından ziyade vergi sonuçlarına odaklanarak tasarladıkları için, genellikle anlamlı getiriler sağlamamıştı.

Örneğin, 1998' de Short Sale sığınağına katılan müşteriler, sığınağın bir parçası olarak yaklaşık 685.000 \$ kaybetti. Short Option sığınağını kullanan müşterilerin %1' lik kısmının yatırımlarını ikiye katlama şansı %4,6 ila %37,6 arası idi. Yatırımlarını ikiye katlamazlarsa, tamamen kaybedeceklerdi. Swap sığınağı müşterilerinin, işlemlerinden kâr etme olasılıkları daha da düşüktü; ticaretteki yaklaşık 60 katılımcıdan sadece 2' si ticaretten kar elde etmiş, bunlardan biri sadece 1 \$ kazanmıştı. Herhangi bir müşterinin orijinal tasarlandığı şekliyle HOMER sığınağından kâr elde etme şansı ihmal edilebilir düzeydeydi—J&G yardımcı avukatı John Beery, Daugerdas' a bir uygulama sorununun herhangi bir HOMER müşterisinin işlemde kâr elde etmesini engelleyebileceğini bildirdi. Bununla birlikte, Daugerdas devam etmeyi seçmişti ve hatta bazı işlemlerin makul bir kâr elde etme olasılığına sahip olduğunu yanlış bir şekilde belirten “olmama ihtimalinden daha yüksek ihtimal” içeren görüş mektupları yayınlamıştı. Ayrıca, sığınaklar için J&G, BDO ve DB tarafından alınan ücretler dikkate alındığında, tüm sığınakların zaten düşük olan kâr potansiyeli, tamamen ortadan kalkmıştı.

Swap ve Short Option sığınaklarının uygulanmasının bir parçası olarak, Daugerdas ya doğrudan ya da J&G' deki ekibi aracılığıyla, başlangıçta kendileri ve diğer müşteriler adına yanlış uygulanmış olan belirli işlemlerin düzeltilmesine ve geriye dönük tarihlendirilmesi fikrine katıldı. Bu kişiler, Matthew Coleman, Greg Blair, Michael Toporek ve Aronoff ailesi idi.

Mahkemede, Daugerdas ile çalışan bir avukat, Daugerdas'a işlemlerin geriye dönük tarihlendirilmesinin sıkıntı yaratacağını ve bunu nasıl haklı çıkarabileceklerini açıklamaya çalıştığını ifade etti. Başka bir tanık, Daugerdas' ın, eski tarihli işlemlerle ilgili iletişim kurduğu “avukat ekibinin başkanı” olduğunu söyledi.

2001 yılında, olağan zarar elde etmek için iş ortakları Coleman ve Blair, Daugerdas' a danışarak Swap sığınağına girmeye karar verdiler. Aralık 2001' de, DB komisyoncusu David Parse' nin asistanı Carrie Yackee, sığınağın bir parçası olarak Cisco hisselerinin alım ve satımını tamamlamak için J&G' den yetki aldı. Şubat 2002' de J&G avukatları, bu işlemin olağan kayıplardan ziyade sermaye kayıplarına yol açtığını fark ettiler. Bu hatayı düzeltmek için J&G, Parse' a, Cisco satışını iptal etmesini isteyen tarihsiz bir mektup ile 24 ve 28 Aralık 2001 tarihli mektupları faksladı ve onu Blair ve Coleman tarafından talep edilen olağan zarar yaratma etkisine sahip olacak işlemleri uygulamaya yönlendirdi. Yackee bu faksı aldı ve DB' nin, istedikleri talimatları yerine getirmesini sağladı. Sonunda, geçmiş tarihli işlemleri içeren hesap özetlerini J&G' ye iade etti. Bu ifadeler Coleman ve Blair' in 2001 vergi beyannamelerinin hazırlanmasında kullanıldı.

2001 ve 2002 için, Toporek, Swap sığınağından 1.300.000 \$ zarar ve 700.000 \$ sermaye kaybı talep etti. J&G, Parse' a verilen talimatlarda bir hata yaptı ve bunun tersini istedi: 700.000 \$ zarar ve 1.300.000 \$ sermaye kaybı.

Mart 2002' de J&G, bu hatanın farkına vardı. Nasıl düzeltileceğine ilişkin tartışmalardan sonra Beery, Parse' den Nisan 2002' de birkaç işlemi gerçekleştirmesini istedi, ancak bunları 28 Aralık 2001'e, yani geriye tarihlendirdi. DB, düzeltici işlemleri uyguladıktan sonra Daugerdas, Toporek' in vergi hazırlayıcısı Judith Quendenfeld' e, işlemlerin yanlış bir şekilde yapıldığını belirten bir mektup gönderdi. Quendenfeld, Toporek' in vergi beyannamelerinin hazırlanmasında düzeltilmiş işlemin belgelerini kullandı ve sonuç olarak Toporek, başlangıçta aradığı zararları talep edebildi. J&G avukatları ve DB çalışanları, Aronoff ailesi için Short Option sığınağının uygulanmasında yapılan hataları düzeltmek için benzer bir davranış biçimine girdi.

Daugerdas ayrıca kendi vergi borcunu azaltmak için de vergi sığınaklarını kullanmıştı. 1993' ten 1998' e kadar, 26.000.000 \$' dan fazla gelir elde etmiş ve bu süre zarfında Short Sale sığınağını her yıl kullanmakla birlikte, “federal kişisel gelir vergisi” olarak yalnızca 7.315 \$ ödemişti. 1999' dan 2001' e kadar ise, geliri 79.000.000 \$' ın üzerinde olmuştu. O yıllarda, bu geliri mahsup etmek için Short Option sığınağını kullanmış ve gelir vergisi ödememişti.

2009 yılında Daugerdas ve Parse, sığınakların tasarımı, pazarlaması ve uygulanmasında yer alan diğer kişiler; komplo, vergi kaçakçılığı, IRS'nin engellenmesi ve posta dolandırıcılığıyla suçlandı. Daugerdas, suçlandığı tüm suçlamalardan mahkûm edildi. Diğer sanıklar için sonuçlar biraz daha karışıktı. 4 Haziran 2012 tarihinde bölge mahkemesi, bölge mahkemesine itiraz hakkından feragat ettiği tespit edilen Parse dışındaki tüm sanıklar hakkında “jürinin kusurlu davranışı” nedeniyle yeni bir yargılama kararı verdi. Bu mahkeme, bölge mahkemesinin Parse konusundaki kararını bozduktan sonra, Parse hükümetle ertelenmiş bir kovuşturma anlaşması müzakere etti. 1 Temmuz 2013' te hükümet, Daugerdas ve daha sonra tüm suçlamalardan beraat eden bir sanık hakkında önceki iddianameye benzer suçlamaları içeren yeni bir iddianame hazırladı.

İddianamede, Daugerdas aşağıdakilerle suçlandı:

- IRS' yi dolandırmak için 18 USC 371; 26 USC 7201 ve 18 USC 1343;
- 18 USC 2;
- 26 USC 7212(a)
- 18 USC 1341 ve 1342.

Daugerdas nihai olarak;

- IRS' yi dolandırmak için bir adet komplo;
- Dört adet müşteri ile ilgili vergi kaçakçılığı (Coleman, Blair ve Toporek için uygulanan sığınaklardan kaynaklanan);
- Bir adet IRS' nin engellenmesi ve
- Bir adet posta dolandırıcılığı suçlamasından hüküm giydi.

Altı adet müşteri ile ilgili vergi kaçakçılığı ve üç adet kişisel vergi kaçakçılığında beraat etti.

Mayıs 2014' te bölge mahkemesi Daugerdas' ı 180 ay hapis cezasına, 3 yıl denetimli salıvermeye, 164.737.500 \$ müsadere (el koyma) ve 371.006.397 \$ tazminata mahkûm etti.

Daugerdas,

- Kanıtların, kişilerin mahkûmiyetlerini desteklemek için yeterli olmadığı;
- İddianamenin yapısında bir değişiklik yapıldığı;
- İddianamenin mükerrer olduğu;
- Yargılama sırasında yapılan hataların adil yargılanma hakkını ihlal ettiği;
- Cezasının usul ve esas itibariyle makullük ilkesine uygun olmadığı;
- Hükümetin, suç ile müsadere edilen mal varlığı arasındaki gerekli illiyet bağıını kanıtlayamadığı.
- Bölge mahkemesinin Muhasebe Kuralları'na ilişkin verdiği ek bilginin jüriyi yanılttığını ileri sürerek itirazda bulunmuştu.

Sonuç olarak, itirazları konusunda yeterli delil sunamadığından, Bölge Mahkemesi'nin tüm cezaları onanmıştı.

4.2.2. Vakanın İncelenmesi

Vakada, Arthur ANDERSEN'de uzun yıllar vergi danışmanlığı, A&G' de 4 yıl hukuk danışmanlığı, J&G' de 5 yıl hukuk danışmanlığı yapmış olan davalı Daugerdas, hem muhasebe, hem vergi, hem de hukuk bilgisiyle vergi sığınaklarını geliştiren kişi olmuştu.

Daugerdas, ABD hazine bonolarının açığa satışı ve ardından bir limited şirket ortaklığı ve bir S-şirketi ortaklığı arasındaki transferler yoluyla zarar yaratan Short Sale sığınağını tasarlamıştı ve bu şekilde, vergiden kaçınacaktı.

Short Sale sığınağında, bir yatırımcı bir komisyoncudan hisse senetleri (veya hazine bonusu gibi) ödünç alacak ve bunları üçüncü bir tarafa satacaktı. Yatırımcı, ödünç alınan payları (bir ücret veya kararlaştırılan faizle birlikte) aynı olarak komisyoncuya geri ödeyerek açığa satışı kapatmakla yükümlü

olacaktı. Hisse fiyatı düşerse, yatırımcı aynı hisseleri alarak açığa satışı kapatacak, komisyoncuya teslim edecek ve (yüksek) satış fiyatı ile (düşük) alış fiyatı arasındaki farkı kendine alacaktı. Öte yandan, hisse fiyatı yükselirse, yatırımcının zarar etme riski sınırsız olacaktı; teminat yükümlülüğünde genellikle herhangi bir süre sınırlaması olmayacaktı.

IRS' nin yeni bir yönetmelikle bunu yasaklayacağını öngören Daugerdas, Short Option sığınağını geliştirdi. Bu sığınak, Hazine bonolarının açığa satışı yerine, “dijital para birimi” seçeneğinin satışı yoluyla kayıplar yaratacaktı, ancak bunun dışında Short Sale sığınağına benziyordu.

Daugerdas, uzun yıllar vergi ve hukuk danışmanlığı yaparak çevresini genişletmişti. Bu nedenle IRS’de tanıdığı birçok dostu vardı. Dolayısıyla IRS’de yapılması planlanan değişiklikleri önceden (taslak olarak da olsa) haber almaktaydı.

2000 yılında, IRS’nin, Short Sale ve Short Option sığınağı gibi işlemlerin artık J&G’nin müşterileri için aradığı avantajlı vergi muamelesini sağlamayacağını duyurması üzerine, bu iki sığınağı değiştirmek için Daugerdas ve meslektaşları, dijital para birimi seçeneğini bir takas işlemiyle değiştiren Swap sığınağını geliştirdiler. Şu ana kadar yasanın izin verdiği ölçüde vergi vermemek anlamına gelen “vergiden kaçınma” eylemi, Short Sale ve Short Option’u yasaklanmasına rağmen satmaya devam ettikleri için “vergi kaçırma”ya dönüşmüştü.

Bunun yerine, henüz yasak olmayan Swap sığınağı ise hala vergiden kaçınma amacı taşımaktaydı. IRS durumu fark eder de müşterilerin vergi yükümlülüğünü azaltmasına izin vermezse düşüncesiyle, sığınakları satın alan müşterilere “sığınakları almak için yapılan tüm işlemlerin yasal olduğunu” ifade eden görüş mektupları hazırlayıp teslim etmişlerdi. Mektuplar ayrıca, müşterilerin işlemlerden haberdar oldukları ifadelerini de içermekteydi.

IRS, durumdan haberdar olmuş ve geliştirilen tüm sığınakların yasak olduğunu belirtmişti, ancak Daugerdas durmamıştı; hem sığınakları kendi için de satın alarak vergi vermemeye başlamıştı, hem de Swap sığınağında yaptığı sermaye kaybı ve olağan zararlar arasındaki hatayı usulsüzce geriye dönük tarihlendirme işlemi yaparak düzeltmeye kalkışmıştı. Sadece bir işlemle kalmamış, Aronoff ailesindeki benzer hata için de geriye dönük tarihlendirme işlemi yapmıştı. Bunun yanında sadece 26.000.000 \$’lık kişisel gelirinden 7.315 \$’lık vergi ödemiş, sonraki iki yıl içerisinde de 79.000.000 \$’lık kişisel gelirinden hiç vergi vermeyerek IRS’ nin dikkatini üzerine çekmeyi başarmıştı.

Artık gerçekleştirdiği tüm işlemler, kanuna aykırıydı. Bu şekilde vergiden kaçınma amacıyla kullanılan ve yasal olarak başlatılan vergi sığınakları, kanun yasakladıktan sonra tamamen vergi kaçırma aracına dönüşmüştü.

Bahsedilen nedenlerle 4 adet vergi kaçakçılığı (18 USC 1341), IRS’ yi dolandırmak için 1 adet komplo (18 USC 371), IRS’ nin görevini yapmasını engellemek/IRS’ yi engellemek (26 USC 7212), 1 adet posta dolandırıcılığı ve hayali isim ya da adres (18 USC 1343-1342) suçlarından 180 ay hapis cezasına çarptırılmış; 164.737.500 \$’a devlet tarafından el konmuş; bunun yanında 371.006.397 \$’lık tazminat ödemeye mahkûm edilmişti. Ancak IRS’ nin yasağından önce yapmış olduğu sığınak işlemleri

vergi kaçakçılığı sayılmadığından, vergiden kaçınma kabul edilerek 6 adet müşteri ile ilgili vergi kaçakçılığı ve yine 3 adet kişisel vergi kaçakçılığı (kendisi için satın aldığı sığınaklardan) suçlamalarından beraat etmişti.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmada, literatürde sıklıkla vergi cenneti kavramı ile karıştırılan, aslında iç içe geçmiş ve biri tanımlanırken diğerine ihtiyaç duyulan kavramlardan biri olan “vergi sığınağı” kavramı üzerinde çalışılmıştır. Vergi sığınakları, vergi yasalarının izin verdiği “vergiden kaçınmak” amacıyla izlenen stratejiler ya da finansal araçlar olarak tanımlanmış ve vergi cenneti olarak tabir edilen ülkelerde daha kolay gerçekleştirilmiş ve daha fazla kullanılmıştır.

Ulusal ve uluslararası literatürde “vergi cenneti, vergiden kaçınma ve vergi kaçırma” kavramları ile ilgili sayısız çalışma ortaya konmuştur. Ancak çalışmamızın amacı, vergiden kaçınma amacıyla ortaya çıkan vergi sığınaklarının amacından saparak vergi kaçırma aracına dönüşmesini incelemek ve bunu gerçek bir dosya üzerinden açıklamaya çalışmak olmuştur. Bu durum, konuyu sınırlandırdığından, incelenen çalışma sayısının da azalmasına neden olmuştur. Türkiye’de ise vergi sığınağı (vergi barınağı olarak da çevrilmiştir) kavramı literatüre son yıllarda girmiş ve kavramın çoğunlukla vergi cenneti kavramı ile eş anlamda kullanıldığı görülmüştür.

Çalışmada, OECD’nin vergi cenneti olarak tabir ettiği ülkelerin başında gelen ABD’de gerçekleşmiş bir vergi sığınağı davasının incelenmesi söz konusu olmaktadır. Dava dosyasında, kendisini hukuk ve muhasebe alanında son derece iyi yetiştiren bir şahsın, kendisi ve müşterileri için vergi sığınakları geliştirmesi ve yıllar boyunca milyonlarca dolar gelir elde edip hiç vergi vermemiş olması, sonrasında ise olaydan İç Gelir Servisi’nin haberdar olmasıyla gerçekleşen olaylar silsilesinin dava konusu olması ele alınmaktadır. Ayrıca davalı şahsın kendisine isnat edilen suçların her birine tek tek itiraz etmesi ve itirazları temyize taşımasının fayda etmediği, temyiz mahkemesi tarafından itirazların incelenerek davalının haksız olduğunun kanıtlandığı ve bölge mahkemesinin verdiği cezaların aynen onandığı görülmektedir. Bu dava, büyüklüğü ve önemine binaen uluslararası manşetlere düşmüştür, ancak çalışmada yalnız dosyadaki bilgilerin ele alınması söz konusu olmuştur.

Davada geçen olaya ve verdiği maddi hasarın büyüklüğüne bakılarak vergi sığınaklarının yok edilmesinin mümkün olmadığı anlaşılmalı birlikte, azaltılmasına ilişkin alınması gereken birtakım önlemler/öneriler şöyle sıralanabilmektedir:

- Devletin daha fazla ifşa etmesi: Yakalanan sığınakların devlet tarafından daha fazla ifşa edilmesi, bundan sonraki sığınak hazırlıklarını bir nebze olsun azaltmaya yardımcı olacaktır.
- Sığınakların ihbar edilmesi: Sığınakları kullananların, olayın görgü tanıkları tarafından ihbar edilmesi ya da görgü tanıklarına verilecek ödüller, sığınakların kullanımını azaltacaktır.
- Vergilerin eksik beyanına ilişkin cezanın artırılması ve değiştirilmesi: Vergiden kaçınma amaçlı ortaya çıkarılan sığınakların verginin eksik beyanına neden olduğu gerçeğinden hareketle,

kesilen para cezalarının yanında hapis cezalarının da olması gerekliliği, sığınaklara başvurmayı azaltacaktır.

- Vergi sığınağı tarafından sağlanan vergi avantajlarının kullanımına izin vermemek için kanunun değiştirilmesi: Ceza ve vergi kanunlarında yapılacak cezaların artması yönündeki ya da sığınak sayılan hallerin sığınak olma koşullarından çıkması gibi birtakım değişiklikler, sığınaklara başvurma ihtiyacını azaltacaktır.
- İşlemin tüm taraflarına sonuçlar sağlanması: Sığınakları kullanan müşterilere, onlara sığınak yaratan firmalara ve kişilere, sığınak kullanmamaları nedeniyle getirilebilecek vergi avantajları, sığınak kullanımını azaltacaktır.
- Vergi oranlarının düşürülmesi: Vergi oranlarının düşürülmesi, sığınaklara olan ihtiyacı tamamen bitirmese de en azından azaltacaktır.
- Mesleki eğitim: İşe başlayacak olan muhasebeci, denetçi, bankacı vb. kişilerden oluşan, mali anlamda hizmet verecek meslek mensuplarının, işe girmelerinden önce kendilerine verilecek eğitimle bu tür sığınaklara başvurmalarının önüne geçilecektir.
- Verginin gerekliliği konusunda eğitim: Devlet tarafından, vatandaşlara verginin neden alındığı ve neden alınması gerektiği, vergilerin nereye kullanıldığı vb. şeklinde yapılacak açıklamalar, verilecek eğitimler, yapılacak kamu spotu şeklindeki reklamlar, kişilerin vergi algısını değiştirecek, vergi sığınaklarına duyacakları ihtiyacı ortadan kaldıracaktır.

KAYNAKÇA

213 Sayılı Vergi Usul Kanunu (VUK), Kabul Tarihi: 04/01/1961, Yayımlandığı Resmî Gazete Tarihi: 10/1/1961.

ABD, Hazine ve Maliye Bakanlığı (1999). The problem of corporate tax shelters discussion, analysis and legislative proposals, <<https://home.treasury.gov/system/files/131/Report-Corporate-Tax-Shelters-1999.pdf>>.

ABD, New York Güney Bölgesi Temyiz Mahkemesi dava dosyası, dosya numarası 14-2437-cr, karar tarihi: 21 Eylül 2016.

Bennedsen, M. ve Zeume, S. (2018). Corporate tax havens and transparency. *The Review of Financial Studies*, 31 (4), 1221-1264. <<https://academic.oup.com/rfs/article/31/4/1221/4587527>>.

Burke, K. ve Mccouch, G. (2008). COBRA strikes back: Anatomy of a tax shelter. *Tax Lawyer*, 62 (1), 8-23. <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1148371>.

Chyz, J. (2013). Personally tax aggressive executives and corporate tax sheltering. *Journal of Accounting and Economic*, 56, 311-328.

Graham, J. ve Tucker, A. (2006). Tax shelters and corporate debt policy. *Journal of Financial Economics*, 81, 563-594.

Hanlon, M. ve Slemrod, J. (2009). What does tax aggressiveness signal? Evidence from stock price reactions to news about tax shelter involvement. *Journal of Public Economics*, 93, 126-141.

Herber, B. (1979). *Modern public finance*. Forth Edition, Richard D. Irwin, Inc. Homewood1.

- Incardona, J., Kannan, Y., Premuroso, R., Higgs, J. ve Huang, I. (2014). Taxing audit markets and reputation: An examination of the U.S. tax shelter controversy. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 23 (1), 18-31.
- Lisowski, P. (2010). Seeking shelter: Empirically modeling tax shelters using financial statement information. *Accounting Review*, 85 (5), 1693-1720.
- Nesbitt, W., Outlay, E. ve Persson, A. (2022). A reexamination of investors' reaction to tax shelter news: Evidence from the Luxembourg tax leaks. *Journal of Accounting and Economic*, 1-19.
- OECD (2008). Report on abuse of charities for money-laundering and tax evasion, <<https://www.oecd.org/tax/exchange-of-tax-information/42232037.pdf>>.
- Öztürk, S. ve Ülker, Ö. (2016). Vergi cennetlerinin küresel finansal kriz üzerine ekonomik etkileri: Vergi kaçırma, vergiden kaçınma ve kara para aklamadaki rolü. *Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi*, 9 (1), 237-254.
- Pehlivan, O. (2016). *Kamu maliyesi*. Trabzon: Derya Kitabevi.
- Romanov, D. (2006). The corporation as a tax shelter: evidence from recent Israeli tax changes, *Journal of Public Economics*, 90, 1939-1954.
- Tobin, G. ve Walsh, K. (2013). What makes a country a tax haven? An assessment of international standards shows why Ireland is not a tax haven. *The Economic and Social Review*, 44 (3): 401-424. <<https://www.esr.ie/article/view/78>>.
- Wilson, J. (2014). Tax havens in a world of competing countries. *CESifo DICE Report*, 4, 32-39.